

Kun tekstisi käännetään

Kääntäminen on kielten- ja kulttuurienvälistä viestintää. Hyvän käännöksen keskeinen tavoite on tekstin ymmärrettävyys ja toimivuus myös kohdekielellä ja toisessa kulttuurissa. Jos tiedät, että tekstisi käännetään, on hyvä kiinnittää huomiota muutamiin seikkoihin, jotka helpottavat viestin välittymistä vieraskielisille lukijoille kieli- ja kulttuurieroista huolimatta.

Mieti tekstin tarkoitusta

Ennen kuin ryhdyt kirjoittamaan, on syytä miettiä, mihin tarkoitukseen laatimaasi tekstiä aiotaan käyttää. Millaiset asiat ovat oleellisia tämän tarkoituksen kannalta? Ovatko laatimasi tekstin ja siitä tehtävän käännöksen tavoitteet samat? Jos eivät, miten ne eroavat toisistaan ja miten tämän voi ottaa huomioon?

Määrittele kohderyhmä

Kirjoitusprosessin aluksi on tärkeää pohtia, millaisille lukijoille tekstisi on suunnattu ja mitä näiden lukijoiden voi olettaa tietävän tekstin aihepiiristä ja taustoista. Onko teksti tarkoitettu jonkin alan asiantuntijoille tai harrastajille vai suurelle yleisölle? Onko teksti tarkoitettu pääasiassa suomalaisille vai ulkomaalaisille? Edustavatko käännöksen todennäköiset lukijat vain yhtä kieli- ja kulttuurialuetta, vai onko teksti tarkoitettu maailmanlaajuiseen käyttöön?

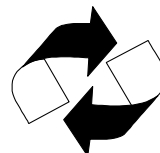
Anna riittävästi taustatietoja

Mieti tulevia lukijoitasi ja anna heille tarpeeksi taustatietoja, jotta saat viestisi perille.

Jos tekstisi on tarkoitettu ensisijaisesti suomalaisille lukijoille, sitä voi olla aiheellista muokata vieraskielisiä lukijoita varten ennen käännettämistä: voit esimerkiksi liittää tekstin alkuun lyhyen "tietoiskun" tai lisätä siihen taustoja selventäviä kappaleita tai vaikkapa pienen selittävän sanaston. Ammattitaitoinen kääntäjä käyttää kyllä selittäviä käännöksiä, jos tekstissä esiintyy esimerkiksi sellaisia käsitteitä kuin *valkolakki* tai *jokamiehen oikeus*, mutta omin päin hän ei lisää kovin laajoja taustaselvityksiä, jollei tästä ole erikseen sovittu. Kääntäjä auttaa mielellään tekstin muokkaamisessa.

Jos taas kirjoitat tekstin sekä suomalaisille että vieraskielisille lukijoille tai pelkästään käännettäväksi, pyri asettumaan jo valmiiksi vieraskielisen lukijan asemaan; pohdi, mitkä suomalaisille itsestään selvät asiat voivat olla hänelle vieraita ja kaivata lisäselvitystä.

Käytä myös lukijoille soveltuvaa terminologiaa. Ammattikieli on luonnollisesti paikallaan, jos teksti on tarkoitettu alan ammattilaisille – muussa tapauksessa on hyvä miettiä yleiskielisempiä ilmauksia. Lisäksi kannattaa pitää mielessä, että muualla maailmassa toimivat saman alan asiantuntijatkaan eivät aina tunne kaikkia suomalaisia taustoja ja ilmiöitä.

Kirjoita selkeästi

Selkeys ja yksinkertaisuus eivät ole lukijoiden aliarvioimista vaan huomioon ottamista. Pyri yksiselitteisyyteen – vältä epäselviä viittaussuhteita ja monitulkintaisia lauseenvastikkeita. Pohdi, voisiko pitkän ja monimutkaisen virkkeen ilmaista kahdella lyhyemmällä. Jaksottele teksti loogisesti siten, että seuraussuhteet on helppo ymmärtää.

Jos käytät lyhenteitä, jotka eivät todennäköisesti ole kaikille tekstin lukijoille tuttuja, kirjoita ne auki ainakin ensimmäisellä kerralla ja laita lyhenne sulkeisiin. Myös keskeiset termit voi tarvittaessa selittää lyhyesti.

Suomen kielessä käytetään passiivirakenteita paljon runsaammin kuin monissa muissa kielissä. Liiallinen passiivin käyttö näyttää herkästi kömpelöltä ja haittaa ymmärtämistä. Koska joitakin suomen passiivi-ilmauksia on varsin hankala kääntää tyylikkäästi vieraalle kielelle tekijää tietämättä, on syytä miettiä, kenestä on kyse, kun *pyritään, halutaan, laaditaan, suunnitellaan tai päätetään*.

Synonyymien käyttö rikastaa monesti yleiskielistä tekstiä, mutta on hyvä pohtia, ymmärtävätkö lukijat, että kyse on synonyymeistä eikä esimerkiksi lähes mutta ei aivan samaa tarkoittavista sanoista. Ammattikielessä kannattaa käyttää aina samoja termejä samoista asioista.

Sanonnat, sanaleikit ja kuvaavat ilmaisut elävöittävät kieltä – myös käännöksissä. Käännettäviksi tarkoitetuissa teksteissä on kuitenkin syytä varoa sellaisia sanontoja ja etenkin sanaleikkejä, jotka viittaavat sanatasolla johonkin tekstissä käsiteltyyn asiaan. Sanonnat ja sanaleikit eivät useinkaan käänny kovin suoraan, ja monesti kohdekielen vastaavissa ilmaisuihin käytetään aivan toisia sanoja, jolloin sanatason viittaus ei enää toimikaan käännöksessä.

Viimeistele teksti ennen käännättämistä

Älä toimita kääntäjälle keskeneräistä tekstiä, jollei tästä ole erikseen sovittu. Lisäysten, poistojen ja muutosten tekemiseen kuluu käännöstyössä helposti enemmän aikaa kuin tekstin viimeistelyyn ennen sen toimittamista kääntäjälle. Jos taas kirjoitat tekstisi pelkästään käännettäväksi, tekstin kielelliseen hiomiseen ei kannata kuluttaa liikaa aikaa, vaan kääntäjä voi tuottaa viimeistellyn kohdekielisen tekstin alkutekstin pohjalta, kunhan se on selkeä ja ymmärrettävä.

Tee yhteistyötä kääntäjän kanssa

Jos suinkin mahdollista, toimi yhteistyössä tekstin kääntäjän kanssa; olet itse oman tekstisi paras asiantuntija. Toimita tarvittaessa kääntäjälle alasi terminologiaa tai muuta tekstiin liittyvää materiaalia mieluummin kummallakin kielellä. Kääntäjä on vaitiolovelvollinen ja voi tarvittaessa myös allekirjoittaa erillisen salassapitovakuutuksen, joten voit huoletta toimittaa kaikkea hänen tarvitsemaansa materiaalia.

Hyvää käännöstä ei voi tuottaa alkutekstiä ymmärtämättä. Jos kääntäjä tiedustelee merkityksiä, hän haluaa tarkistaa, että on varmasti ymmärtänyt sanomasi oikein, ei kritisoida tekstiäsi. Kääntäjä on kielten- ja kulttuurienvälisen viestinnän ammattilainen, ja jos hän ehdottaa tekstiin lisäyksiä, hänen tarkoituksenaan on vain varmistaa viestin välittyminen kohdekielillä ja -kulttuurissa. Sinulla ja kääntäjällä on sama päämäärä: viestisi välittäminen lukijoille. Yhteistyö kääntäjän kanssa takaa mahdollisimman hyvän lopputuloksen.